

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΑ' ΛΑΒΕ

I

Ἐφύγατε λοιπὸν ἐχτές... Μοῦ δώσατε τὸ χέρι σας, μοῦ εὐχρηθήκατε καλὸ καλοκαίρι, πάντα μὲ τὸ ἴδιο χαμόγελο, μὰ χωρὶς τὰ γλυκά σας μάτια νὰ λένε τίποτα παραπάνω... Καὶ γώ; ὡς ἔδωσα βέβαια καὶ γὼ τὸ χέρι, ὡς εὐχρηθήκα καὶ γὼ — μὲ μιὰ δυνατὴ προσπάθεια, ἢ φωνή μου νὰ ἔχει τὸν ἴδιο εὐθυμὸ τόνο μὲ τὴ δική σας — καλὸ ταξίδι, ὥροιο καλοκαίρι κτλ.— Κ' ἔπειτα; ἔπειτα τί; Σεῖς ταξιδεύετε τώρα χαρούμενη καὶ πεταχτὴ γιὰ τὴ μικρὴ σας πόλη, γιὰ τὸ σπίτι σας καὶ γώ; ἐγὼ γύρισα στὸ δωμάτιο, πὺν ὡς ἔδλεψα πρὶν, πὺν ἄκουγα πρὶν τὴ φωνή σας... μὰ τώρα εἶπαν ὅλα γύρω τόσο νεκρά... καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μου ἔνωσα ἕνα ἄδειο, ἕνα ἄδειο ἄπειρο, τὰ νεῦρα μου τὰ τενωμένα χαλαρώσανε μὲ μιᾶς καὶ τὰ στεγνά μᾶϊμα μου ξεσπάσανε σ' ἕνα κλάμα, πὺν τᾶκνιζε καὶ τὰ δρόσιζε μαζί... Μὰ γιατί ὡς τὰ γράφω ἀλήθεια ὀλ' αὐτά; θὰ μοῦ πεῖτε; μήπως τὸ ξαίρω καὶ γώ; γιατί κάποια βαθειὰ καὶ ἀκατανόητη ἀνάγκη μέσα μου μὲ σπρώχνει νὰν τὸ κάμω, καὶ γιατί ἀκόμα ἤθελα νὰ ὡς πῶ κάτι παραπάνω ἀπὸ τὰ λίγα τυπικὰ λόγια, πὺν ἀλλάξαμε στὸν ἀποχαιρετισμό... Νὰ ὡς εὐχαριστήσω γιὰ τὸ ξαφνικὸ φῶς πὺν ἡ ὄψη σας ἔχουσε μὲς στὴ σκοτεινὴ μου ζωὴ. Τί παράξενο, ἀλήθεια! Δὲν εἶναι ἀκόμα πέντ' ἔξη μῆνες, πὺν καθόλου δὲ ὡς ἐγγώριζα, καὶ τώρα; τώρα μοῦ φαίνεται πὺν ὡς χραισίζομαι, ὡς καὶ τὸν ἀγέρα πὺν ἀναπνέω... Πὺν κατορθώσατε — χωρὶς νὰν τὸ ξαίρετε ἴσως καλὰ-καλὰ — νὰ μοῦ δώσατε θάρρος, νὰ μὲ κάμειτε νὰνεβαῖνω πὺν εὐκολα, πὺν ἔλαφρά, τὸν καθημερινὸ Γολγοθᾶ μου! Μὲ τὴ ματιὰ σας, πὺν μοῦδειχνε κόσμους καινούργιους, μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς σας τὸ χαρούμενο καὶ λυπημένο μαζί, πὺν τὰ ρουφούσα ἀχόρταγα καὶ τὰ διὰ κάθε μέρα, πὺν ἔκαματε — καθὼς λέει καὶ ὁ ποιητὴς:

«Pour un seul mot échangé à voix basse,
Pour un instant auprès de vous passé,
Dans mon chemin j'ai retrouvé la place
Où mes vingt ans autrefois m'ont bassé».

πὺν μ' ἔκαματε — ἂν καὶ ποτὲ δὲν ἀνταλλάξαμε οὔτε μιὰ λέξη ἄ ὡς basse! — νὰ ξαναθῶ τὸ μέρος, πὺν τὰ εἰκοσι μου χρόνια μ' εἶχαν ἀφήσει! Κοντὰ σας αἰσθανόμουν τὸν ἐπιτό μου λεύτερο ἀπ' ὄλα τὰ θόρη καὶ τὰ δεσμά τῆς τριωνῆς μου ζωῆς. — γεμάτο ἔλπιδα, χαρὰ, καλοσύνη! Ἐνωῖδα μέσα μου τὴν ψυχὴ μου νέα, δυνατὴ, δοσοερῆ, πρὸθυμη γιὰ κάθε κατορθώσιμα, γιὰ κάθε θυσίᾳ γιὰ ὡς. Ὅλη τὴ δίψα μου γιὰ τὴν ἀγάπη, πὺν δὲν τὴ θοῖκα ὡς τώρα στὴ ζωὴ. — δίψα πὺν τὴ θεοπέμπανε τὰ χρόνια πὺν περνούσανε καὶ οἱ ἀλλοσιδες πὺν μὲ δένουνε σφιχτά. — ὄλ' ἡ δίψα πὺν μ' ἔκαμγε μὲς στὴ σαχάρα τῆς ζωῆς μου, πὺν σθῆστικε μονομιᾶς μὲς στὴν ὕγρασις τῶν ματιῶν σας!... Καὶ τώρα πάλι τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς μὲ τραβάει στὴν ἔρημο, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὄσση, πὺν μοῦ τὴν πῆρατε μαζί σας... Καὶ τώρα πάλι ξαναγυρίζω στὴν προσητερινὴ μου, τὴν περὴ, τὴν ἄδεια ἀπὸ περιεχόμενο ζωὴ... Ὁ ὄγι, ὄγι! γιατί τώρα ἔχω σκοπὸ στὴ ζωὴ μου; νὰ κλείνω τὰ μάτια μου καὶ νὰ νιώθω μὲς στὴν ψυχὴ μου φρικτὴν τῶν ματιῶν σας τὴ γλώκα, τῆς φωνῆς σας μεθυστικὴ τὴ μουσικὴ... Καὶ θὰ περιμένω, θὰ περιμένω... Ὁ Θεὸς νὰ ὡς εὐλογεῖ!...

ΣΠΟΥΡΟΣ ΒΡΑΔΥΝΟΣ

ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Λαχτάρησες τῆς Μήθυμνας τὸ ἀηδόνι,
Γλυκέ, τοῦ ὥραλου νησιοῦ, τραγουδιστή,
Λὲς καὶ τὸ κύμα του, σαλεύοντας, βουρκώνει
Στὴ θύμησή σου καὶ σ' ἀποζητεῖ.

Τὸ ξαίρεις. Ἐκεῖ πάλι θὰ γυρίσεις,
Στὸ φτωχικὸ, στὸ ρημαδιὸ σου τὸ χωριό,
Κ' ἐκεῖ, τραγουδιστή, θὰ ξεψυχήσεις.
Μεθώντας ἀπ' τὸ ἀηδόνι τὸ παλιό...

ΧΡ. ΜΟΛΙΝΟΣ

Ο ΜΠΕΤΟΒΕΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ
ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΜΕΡΑΣ

[Ὁμιλία πὺν ἔγινε ἐφέτος στὸ Ἑλληνικὸ Ὁ-
δεῖο στίς 10 Ἀπριλίον γιὰ τὸν ἔορτα-
σμό τῆς 150ετηρίδας τοῦ Μπετόβεν].

Ἐχομε συνηθίσει νὰ πιστεύουμε, πὺν ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ νιώσομε βαθειὰ ἕνα ἔργο μουσικὸ εἶναι νὰ γνωρίσομε τίς ἐξωτερικὰς περιστάσεις πὺν ἔδωσαν ἀφορμὴ στὴ δημιουργία του, καὶ πὺν κάθε λεπτομέρεια τῆς ζωῆς τοῦ συνθέτη εἶναι δεμένη σφιχτὰ μὲ κάθε ἔργο του. Αὐτὸ, ὡς ἕνα σημεῖο, μπορεῖ νὰν ἀληθινὸ. Φαντάζομαι πὺν θὰ εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβῃ κανεὶς ὄλο τὸ δραματικὸ περιεχόμενο τῆς «Φωνητικῆς συμφωνίας» τοῦ Βεηλιου, ἂν δὲν ἔχη στὸ νοῦ του τὸ ρομαντικὸ πάθος τοῦ συνθέτη τῆς, γιὰ τὴν Henriette Smitrson. Μὲ τὸν Μπετόβεν ὄμως δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο. Ἐν ἔδοξίμας κανέναν μὲν ἀντιστροφή μέθοδο ἀπὸ τὴ συνηθισμένη, καὶ μὴ γνωρίζοντες ἔποτε ἀπολύτως ἀπὸ τὴ βιογραφία του, προσηπαθοῦσε, ἀπὸ τὸ συναισθηματικὸ περιεχόμενο πὺν θάβρισκε μέσα στὸ ἔργο του ὄλο, νὰ ἀνακαλύψῃ τίς ἐξωτερικὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς του, θάρτανε σὲ συμπληρώσιμα, πὺν θὰ ἴσαν πὺν μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Γιατί τὸ ἔργο τοῦ Μπετόβεν παρουσιάζει τὴν πὺν καταπληκτικὴν ἀντίθεση μὲ τὴ ζωὴ του, καὶ μονάχα σὲ πὺν γενικὰς γραμμὰς ἐπιρροαζέται ἀπ' αὐτὴ. Αὐτὸ ὄμως σημαίνει ἔτσι πὺν ἡ μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν ἐκφράζει μιὰ στοιχότητα ἀσυγκλήτη ἢ τὴ μακροσύνη τῆς ἀδιαφορίας; Ὁχι, χίλιες φορές ὄχι. Ἡ μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν εἶναι ὄλη πλῆρης καὶ πόθος. Εἶναι ἡ ἐκφραση τῆς πὺν ἐντατικῆς ζωῆς. Ζωῆς ὄμως ἰσοπερικῆς. Τὴν ἐξήγησι τοῦ ἔργου του δὲ θὰ τὴ θοῖμε στίς ἐξωτερικὰς περιπέτειες τῆς ζωῆς του. Σ' αὐτὴ κυριαρχεῖ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος μιὰ τραγικὴ γραμμὴ μὲ ἐλάχιστα φωτεινὰ σημεῖα. Ἡ ψυχικὴ του ζωὴ ὄμως καθὼς φανερόνεται μέσα στὸ ἔργο του, ἀντιστοιχεῖ μὲ χίλιες ζωὰς ἀπὸ τίς συνηθισμένες. Παρουσιάζει ὄλη τὴν κλίμακα τῶν πὺν δυνατῶν συναισθημάτων, μὲ τίς πὺν χιπιτερὰς μεταπτώσεις καὶ ἀντιθέσεις; βαθύτατο πόνο, διονυσιακὴ χαρὰ καὶ ἀπολλώνια γαλήνη, ἀκρότητα ἐνδοσυσιακῆ, πύτη καὶ ψυχικὴ ἀνάταση, εὐθυμία καὶ τρυφερότητα, καλωσύνη καὶ ἀγάπη. Ἐτσι τὴν ἤθελε καὶ ἔτσι τὴν ἔνωσε τὴ ζωὴ ὁ Μπετόβεν. Λίγον κομῶ ἔπειτα ἀπὸ τὴ διαθήκη τοῦ Heiligenstadt ἔγραφε σ' ἕνα φίλο του: